

Entrevista a Josep Zaforteza i Jaume Pomar, hereu i biògraf de Llorenç Villalonga

Villalonga inèdit

L'arteriosclerosi va impedir que Villalonga acabara *La bruixa i l'infant orat*, novel·la de la qual hi havia poca notícia. Feta entre el 1974 i el 1975, va quedar traspaperada i pròximament, amb un pròleg de Pomar i treballs de Pere Gimferrer, Josep Grimalt i Pere Rosselló, serà publicada per 314.

Quina va ser la relació de vos-
tès amb Llorenç Villalonga?

JOSEP ZAFORTEZA: Llorenç era company d'estudis d'un germà de ma mare, don Bernat Calvet. I després d'acabar la carrera de Medicina, tots dos van muntar un despatx a Madrid que no va tenir gaire èxit. I després, per recomanació d'un notari, vaig ser el seu misser, el seu advocat. Això devia ser el 1961, el 1962...

JAUME POMAR: El vaig conèixer el 1962 o el 1963, quan va donar una conferència al Círculo Mallorquí sobre la seva concepció de la novel·la. Me'l va presentar Jaume Vidal Alcover i vaig anar a ca seva per fer-li una entrevista i em va convidar a anar els dissabtes a la tertúlia del Riskal.

—*¿Com era aquesta tertúlia?*

J.P.: Això havia estat inicialment una tertúlia de metges. Hi anaven Villalonga, Vidal Alcover, Sanchis Guarnier, Joan Bonet, el pintor Tarrasó, Sureda Molines, Llorenç Mollà, Baltasar Porcel...

—*És curiós que un home de la seua ideologia fera tertúlies amb gent tan distinta, ¿no?*

J. P.: Un bon boxejador necessitava bons sparrings, i els que li anaven per la seva banda no ho eren.

—*Per les referències culturals insòlites, Villalonga mantenia males relacions amb el món cultural oficial. ¿no?*

J. Z.: Sí, molt tibants. L'enveja era una de les causes. En una carta a la seva futura dona, en agost del 36, li diu: "Jo deixaré un nom literari dins d'Espanya, com Joan Alcover, i els altres no". És a dir, ell s'ado-

nava que literàriament acabaria triomfant. I això provocava tensions amb els altres, els que no acabarien triomfant, que es van aguditzar quan va esclatar la guerra civil. Ell me n'ha parlat moltes vegades d'aquest temps, i aquests fets del passat s'han d'estudiar per si mateixos i jutjar les edats passades pels seus propis criteris, per les seves pròpies normes, i no per les nostres. Tant a Llorenç com al seu germà Miquel no els satisfia el feixisme italià ni el nacional-socialisme de Hitler, però encara els feia més por la dictadura del proletariat. Em va dir moltes vegades que no podia admetre mai que s'instauràs a Espanya el comunisme com a Moscou. En els anys difícils de la postguerra va estar totalment aïllat dels intel·lectuals. Li sabia molt de greu que li recordassen constantment la

Josep Zaforteza i Jaume Pomar, hereu i biògraf, respectivament, de Llorenç Villalonga.

seva adscripció a Falange, quan als quatre mesos s'hi va separar. I li sabia greu perquè hi havia altres literats que s'havien adscrit a Falange, i no en el 1936 sinó molt més endavant, i ningú els discutia.

—*La seua adscripció, en tot cas, ¿era per convicció o per tradició familiar?*

—J. Z.: Ell era un home de centre-dreta, i allò que va venir amb el 18 de juliol del 1936 ningú sabia exactament com acabaria. I els orígens falangistes del moviment no existien: ¿Franco era falangista el 18 de juliol del 36? No. Quan Llorenç i Miquel s'hi van apuntar, Falange no pintava res a Espanya. O quasi res.

J.P.: Mallorca era un lloc en què, si comptem els vots, no havia arribat el 14 d'abril del 1931 ni el Front Popular del febrer del 1936. Aquest poble, pel caciquisme si vols, votava de manera diferent que altres llocs. Aleshores, l'actitud de Llorenç Villalonga, jo la vull explicar en funció del caràcter defensiu que va adoptar tot el poble de Mallorca en quant a la guerra civil. Veien venir, per exemple, avions de Barcelona que tiraven bombes i mataven la gent. Però, rarament, a la gent se li ocorria pensar que des de Pollença, on hi havia el portavions del Mediterrani, també sortien avions que bombardejaven València i Catalunya. Llorenç es va arribar a creure falangista en el seu moment i va arribar a creure que les seves intervencions en la ràdio i els seus articles participaven d'una ideologia, cosa que, en el fons de tot, era un conflicte perquè ell era de procedència liberal, forjat en el liberalisme i el racionalisme francès.

—*Quan abandona Falange, ¿quina classe de relacions manté amb el poder?*

J. Z.: En aquell moment rondava els 40 anys, tenia la vida personal molt tranquil·la i es va separar de tot poc a poc. Ell no tenia cap càrrec en els organismes oficials, a diferència d'altres que passen per catalanistes, com el senyor Francesc de Borja Moll, que sí que en va tenir, com Gabriel Cortés i Cortés... I això és el que el disgustava, que el tractassen d'una manera distinta que als altres.

J.P.: Tinc entès que el van voler fer regidor de l'ajuntament i va dir que no, que de cap manera. ¿En quin any va ser això?

J. Z.: L'any 1944 o 1945. Però ell mai va tenir cap càrrec oficial.

—*I l'arribada de la democràcia, ¿com la conceptuava?*

J. Z.: Ho va veure amb bons ulls, encara que no es podia entusiasmar perquè un home de més de 70 anys és difícil que s'entusiasmi per res. Li va agradar molt que un

ministre de Cultura d'UCD anés a ca seva, però ell deia que la política només donava disgustos.

J.P.: Hi ha un factor molt important, i és que en el 1977 l'arterioesclerosi comença a afectar-lo d'una manera preocupant.

—*¿Com veu el lector jove a Villalonga?*

P. CARMONA

JOSEP ZAFORTEZA: "Villalonga no tenia cap càrrec en els organismes oficials, a diferència d'altres que passen per catalanistes, com el senyor Francesc de Borja Moll"

—J. P.: Com el millor novel·lista que ha donat Mallorca. Fent la biografia, he hagut de fer una sèrie de fonts orals i he trobat més reticències en les persones que ara tenen 70 o més anys que en els que en tenen entre 30 i 50. L'actitud dels joves és bona.

—*¿Villalonga i Pla es van conèixer?*

—J. Z.: Hi havia correspondència entre ells, bastant, disortadament desapareguda.

P. CARMONA

Jaume Pomar: "La bruixa i l'infant orat segueix les característiques típiques del Villalonga de la darrera època: la por contra el món modern, contra el progrés"

A més, tenien una certa similitud d'enfocament de la vida.

—*S'haurien enamorat. Amb Salvador Espriu va mantenir una correspondència...*

J. Z.: També desapareguda, per aquests drames que passen en la vida. Després de

mort Llorenç, Espriu va demanar a Teresa Gelabert que destruís tota la correspondència que havia mantingut amb ell. Hi ha tres targetes d'Espriu donant les gràcies per haver-la destruït.

J. P.: Espriu volia evitar que poguessin ser manipulades a posteriori.

J. Z.: No volia passar pena perquè 30 anys després d'haver desaparegut les circumstàncies que justificaven uns judicis de valor sobre alguna obra literària algú ho retragués.

—*¿Aquesta correspondència era en castellà?*

J. Z.: Sí, sí. I les dedicatòries de llibres que té Villalonga d'Espriu, també.

—*¿Quanta obra de Villalonga queda inèdita?*

J.P.: La primera cosa que es publicarà és *La bruixa i l'infant orat*, una novel·la inacabada que pensava que l'havia perduda, que no la sabia acabar i que sembla que li va proposar a l'editor Joan Sales que l'acabés per ell. La novel·la segueix les característiques típiques del Villalonga de la darrera època: la seva por contra el món modern, contra el progrés, la crítica de la societat de consum, un cert ecologisme *avant la lettre*, assumir la protesta dels joves perquè no volen menjar carn enllaunada... I unit a tot això, hi ha com un desplaçament del que ha estat el seu vell Bern de la infància, que estava a Bunyola, després a Binissalem i més tard a Tofla. Tot desplaça cap a Campanet, per fer una petit sàtira benhumorada de Llorenç Riber. Apareixen alguns personatges de la seva producció anterior i la seva personalitat es divideix entre un nen petit i el narrador. I abanda d'aquesta novel·la hem trobat uns *pastiches*, una obra de teatre regional.

—*Hi ha un dietari, ¿no?*

J. P.: Sí, de temps de guerra, i encara que han de passar uns anys valdria la pena publicar-lo. S'han de morir algunes persones.

—*¿Quants anys senyor Zaforteza?*

J. Z.: Jo no vull... No vull dir res.

—*¿És cert que la relació amb Sanchis Guarner el va decantar pel català?*

J. P.: Ja escrivia en català abans. Ell, d'alguna manera, devia descobrir els girs lingüístics a través d'una família noble. Sanchis el que fa és reincorporar-lo i normalitzar-lo fins a un cert punt. La seva tragèdia és que no voler emprar 40 hores en l'estudi de la llengua.

J. Z.: Crec que Sanchis va influir molt perquè mai li treia temes polítics sinó literaris. I això li va agradar molt.

Miquel Alberola